

Advies en verslag informatieronde gemeente Oude IJsselstreek

1. Inleiding

De gemeente Oude IJsselstreek heeft mij gevraagd om, naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen op 16 maart 2022, de rol van informateur op mij te nemen en een verkenning te doen naar de vorming van een stabiel College van B&W. Ik heb graag gehoor gegeven aan dit verzoek en kom hierna met een advies en verslag van de verkenning. Ik wil graag met u als raad van gedachten wisselen over het advies en de verkenning, met in achtneming van de vertrouwelijkheid van de gesprekken.

2. Beschrijving van het proces

Op 16 maart 2022 heeft de kiezer gesproken en de uitkomst is een zetelverdeling waarmee de eerste stappen moeten worden gezet tot het vormen van een nieuw stabiel College van B&W dat vervolgens 4 jaar kan en mag besturen. Mij is gevraagd een verkenning te doen, met als opdracht:

“De informateur wordt gevraagd om te onderzoeken welke partijen bereid, en in staat zijn, om de komende periode een stabiel bestuur te vormen en hierover met een advies te komen. De wens is dat deze inventarisatie en het onderzoek raadsbreed plaatsvindt, waarbij ook partijen die uiteindelijk niet deelnemen aan de coalitie, vanaf het begin gehoord worden, inbreng kunnen leveren en betrokken zijn bij het vormgeven van een goed bestuur. Een goed bestuur is gebaat bij een goede samenwerking, maar tevens gezonde spanning tussen College en raad. De burger van de gemeente Oude IJsselstreek heeft hier recht op.”

Ik ben mijn inventarisatie en onderzoek gestart op 28 maart. Ik heb Partijprogramma's doorgenomen en verschillende andere documenten ontvangen en doorgenomen. Documenten over de afgelopen periode, publicaties rond de verkiezingen en documenten zoals toekomstvisies die betrekking hebben op de toekomst en de komende raadsperiode in de gemeente Oude IJsselstreek.

Vervolgens heb ik op 30 maart eerst een gesprek gevoerd met burgemeester van Dijk en griffier Looman. Direct daaropvolgend hebben op 30 en 31 maart en op 4 april de eerste gesprekken plaatsgevonden met vertegenwoordigers van de partijen die in de nieuwe raad plaatsnemen. Voorafgaand aan deze gesprekken hebben alle partijen een vragenlijst (zie bijlage) ontvangen, met het verzoek om de vragen schriftelijk te beantwoorden. De vragen en de antwoorden vormen daarmee ook de interne vastlegging van de gesprekken voor mijn eigen archief, naast enkele persoonlijk aantekeningen. De verslagen worden na aanbieden van het advies aan de raad vernietigd.

De tweede gespreksronde heeft plaatsgevonden op 4 april 2022 met CDA, PvdA, VVD en Lokaal Belang. Deze tweede ronde was nodig om nog een aantal zaken duidelijk te krijgen, naar aanleiding van de eerste gespreksronde, nieuwe inzichten die werden

opgedaan en concrete vragen die daarbij naar boven kwamen. Tenslotte heeft een tweede gesprek plaatsgevonden met burgemeester van Dijk op 5 april.

Marco Looman is bij de gesprekken, met de vertegenwoordigers van alle partijen, aanwezig geweest. Zijn aanwezigheid was van grote toegevoegde waarde vanwege zijn grote deskundigheid, ervaring, aanvullende vragen en het duiden van de bredere context op enkele momenten. Dank aan de griffie voor het op zo korte termijn aanleveren van stukken en het verzorgen van de logistiek.

3. Uitslag van de verkiezingen van 16 maart 2022

De uitslag van de verkiezingen ziet er als volgt uit:

	2022			2018		
	Stemmen	%	Zetels	Stemmen	%	Zetels
Lokaal Belang	6.525	38,1	10	6.680	37,0	10
CDA	2.051	12,0	3	3.927	21,7	5
PvdA	1.783	10,4	3	2.032	11,3	3
VVD	1.346	7,9	2	2.020	11,2	3
D66	673	3,9	1	961	5,3	1
PRO!	1.595	9,3	2	-	-	-
DorpEnPlattelandBeweging	2.358	13,8	3	-	-	-
Achterhoeks Democratisch Alternatief	802	4,7	1	-	-	-

Het duiden van de uitkomsten is door iedere partij op een eigen wijze gedaan. Daarbij gaat het om kwalificaties als we hadden het niet verwacht, tevreden, valt mee, valt tegen of we hadden op meer gehoopt. De ruimte om eigen interpretaties te geven aan de uitslag heeft iedere partij. Iedere partij benoemde in de gesprekken ook uiteindelijk “de kiezer heeft altijd gelijk”, en dat is helemaal waar. Voor de meeste partijen was het glas wel “half vol”. Deze interpretatie van de uitslag is subjectief, maar is echter wel medebepalend hoe iedere partij de gesprekken in het kader van de informatieronde in gaat, de inzet en de verwachtingen.

Het is belangrijk om bij het duiden van de uitslag een aantal overwegingen te benoemen om te kijken “naar het verhaal achter de cijfers”. Vier overwegingen zijn van belang:

- Landelijke ontwikkelingen bij partijen die invloed hebben gehad op de lokale verkiezingen;
- Meerdere wisselingen van raadsleden van partij en daarmee ook vaak een deel van het electoraat dat mee bewoog;
- In de afgelopen raadsperiode is, vanuit een bestaande partij, de nieuwe partij PRO! gevormd, met een nieuwe identiteitsvorming;
- Vorming van twee volledig nieuwe partijen.

Alles bij elkaar betekent dit dat de meeste partijen uit de vorige raadsperiode kiezers hebben verloren en deze zijn naar de nieuwe partijen gegaan. Hierdoor heeft er wel een versnippering van het aantal zetels plaatsgevonden.

De stabiele factor in deze wordt gevormd door Lokaal Belang die ondanks de deelname van de nieuwe partijen in aantal stemmen weliswaar is gedaald, maar procentueel is gestegen. Dit kan worden uitgelegd als dat de kiezer het gevoerde beleid van de afgelopen jaren heeft gewaardeerd.

Een belangrijk aspect van de afgelopen gemeenteraadsverkiezingen vormt de opkomst. Landelijk was de opkomst nog nooit zo laag met 50,5%. Een daling van 5 procent punten ten opzichte van 4 jaar geleden. Ook de gemeente Oude IJsselstreek heeft zich niet kunnen onttrekken aan deze landelijke tendens, met een opkomstpercentage van 52,46% in 2022 ten opzichte van 57,13% in 2018. Ook een daling van bijna 5 procentpunten. Het opkomstpercentage is een zorgpunt en verantwoordelijkheid voor alle partijen. De lage opkomst geeft aan dat vele burgers onvoldoende betrokken zijn bij het lokaal bestuur, tenzij zij er direct mee te maken krijgen bij een specifiek onderwerp. Betrokkenheid van de burgers is een onderwerp dat voor alle partijen in de raad, en ook wel daarbuiten van belang is of moet zijn, want anders staat de legitimatie van, en het draagvlak voor besluitvorming ter discussie. Daarover later meer in mijn advies.

4. Uitgangspunt voor advies

De verkiezingsuitslag en de duiding hiervan is de basis voor het advies. Met alle partijen is één of meerdere gesprekken gevoerd, waarbij alle gesprekken open en constructief waren. Alle partijen hebben, als input voor mij als informateur, een aantal vragen beantwoord. De vragenlijst is als bijlage bijgevoegd. Op basis van de vragenlijst en de antwoorden is het gesprek gevoerd.

In alle gesprekken kwam naar voren dat de afgelopen raadsperiode een periode is geweest van een lastige start, maar daarna heeft iedere partij verantwoordelijkheid genomen in het belang van de gemeente om constructief te werken aan de uitdagingen die er lagen. Dit blijkt ook uit het grote aantal keren dat een voorstel met brede meerderheid in de raad werd aangenomen.

Natuurlijk had iedere partij ook nog wel verbeterpunten ten aanzien van de afgelopen raadsperiode. Deze verbeterpunten lagen op het vlak van beleid en op het vlak van dualisme en het meer betrekken van de oppositie bij het vormgeven van beleid.

Iedere partij heeft ook aangegeven voor de komende raadsperiode een constructieve bijdrage te willen leveren, los van de vraag of men verantwoordelijk mag en kan nemen in de vorm van deelname aan een coalitie.

De opdracht die ik heb meegekregen is het onderzoeken en het geven van een advies ten aanzien van een stabiel bestuur voor de gemeente Oude IJsselstreek. In de gesprekken is het gegaan over het beleid, de doelstellingen voor de komende 4 jaar en de mogelijke samenwerking tussen verschillende partijen.

Geconstateerd moet worden dat inhoudelijk/beleidsmatig de verschillen tussen de partijen niet heel groot zijn. De wijze waarop men deze doelen wil realiseren, daarin

verschillen de partijen wel, maar dat is ook inherent aan verschillende politieke overtuigingen en de identiteit van de diverse partijen. Daarbij geldt dus ook dat sommige partijen meer een natuurlijke “klik” hebben dan andere partijen. Echter geen enkele partij sluit een andere partij uit en ook dat toont de constructieve grondhouding van alle partijen. Waarvoor mijn complimenten.

Het piramide-plaatje hiernaast geeft schematisch weer de elementen waarop de (mogelijke) samenwerking van partijen kan worden bekeken.

De identiteit en grondbeginselen van een politieke partij blijken in de praktijk steeds minder een rol te spelen als het gaat om te beoordelen of een samenwerking tussen partijen wel of niet mogelijk is. De meeste politieke partijen kennen daarin wel een

realistisch pragmatisme. Het partijprogramma en de visie op de toekomst kan verschillen, maar in de gemeente Oude IJsselstreek is een aantal documenten opgesteld, waaronder de toekomstvisie, die raadsbreed worden gedragen. Deze documenten geven de lange termijn richting van de gemeente weer en vormen de basis voor het beleid van, en de speerpunten voor, de komende 4 jaar.

Dan moet tenslotte worden geconstateerd dat het belangrijk is dat het op het niveau van mens, profilering, communicatie en omgangsvormen goed op elkaar moet aansluiten om te komen tot een vruchtbare samenwerking tussen partijen. Geen enkele partij heeft daar een blokkade naar een andere partij benoemd. De stijl van politiek bedrijven verschilt wel en met de ene partij klikt het beter dan met de andere.

Zoals eerder aangegeven vormt de verkiezingsuitslag de basis voor het vormen van een goede coalitie en het realiseren van een stabiel bestuur. De stabiele verkiezingsuitslag van Lokaal Belang geeft aan de waardering van (een deel van) de burgers voor het gevoerde beleid van de afgelopen jaren. Deze waardering vormt de basis om te komen tot een stabiel bestuur voor de komende 4 jaar.

Op basis van de verkiezingsuitslag zijn verschillende coalities mogelijk en de verschillende partijen hebben ook meerdere combinaties als mogelijkheid aangegeven. Dit is ook gelegen in het feit dat 15 zetels (naast de 10 zetels van Lokaal Belang) zijn verdeeld over 7 partijen. In alle aangegeven combinaties wordt benoemd dat het goed is om niet te volstaan met een meerderheid van 13 (van de 25 zetels), maar te gaan voor een bredere coalitie van (minimaal) 3 partijen. Daarbij wordt ook veelal de wens van stabiliteit geuit.

5. Advies

Ik heb mijn advies gebaseerd op de afwegingen zoals hierboven uitvoerig uiteen gezet. In mijn advies geef ik een duidelijke voorkeur aan wat betreft de te vormen coalitie, maar ik wil nadrukkelijk benoemen dat het tweede deel van advies van minstens even grote waarde is. Mijn advies ten aanzien van de te vormen coalitie gaat over partijen, de formele verantwoordelijkheid van coalitievorming en het neerzetten van een stabiel en goed college. Het tweede deel van mijn advies gaat echter over de context en de randvoorwaarden om het bestuur goed te laten functioneren. Dit alles in het belang van alle burgers van de gemeente Oude IJsselstreek

Advies coalitie

Zoals aangegeven zijn meerdere combinaties mogelijk, gezien de zetelverdeling en de bereidheid van alle partijen om verantwoordelijkheid te nemen. Ik adviseer om te komen tot een coalitie van Lokaal Belang, PvdA en CDA. De kiezers hebben aangegeven dat ze het beleid van de afgelopen jaren kunnen waarderen en spreken ook de wens uit voor continuïteit en stabiliteit. De geadviseerde coalitie biedt de continuïteit. De stabiliteit wordt gecreëerd door een derde partij toe te voegen en daarmee een stevige basis te creëren in de gemeenteraad. De constructieve en verbindende rol van de PvdA van de afgelopen jaren maakt dat deze samenwerking veel vertrouwen verdient.

Deze coalitie vormt samen een stabiele en ruime meerderheid in de raad. Het aantal van 16 zetels biedt in het duale stelsel ook de mogelijkheid aan fracties om eventueel een lossere fractiediscipline te hanteren, waarbij leden van fracties de mogelijkheid krijgen om afwijkend te stemmen. Dit zonder dat een coalitie direct onder druk komt te staan, of dat er spanning wordt ervaren. Dit komt ook ten goede aan de ruimte voor de oppositie om inbreng te hebben en de afzonderlijke coalitiepartijen om ruimte te nemen om hier positief op te reageren. Het geeft de coalitiefracties daarmee in de raad ook de ruimte om meer het debat te voeren en zal de dynamiek en levendigheid van het debat goed doen.

Ik adviseer om het aantal van 5 wethouders ook in de volgende periode te handhaven, waarbij een verdeling van 3 voor Lokaal Belang, 1 voor de PvdA en 1 voor het CDA het uitgangspunt zou kunnen zijn. Ik ga niet zo ver dat ik dit onderverdeelt in fte's, dat is onderwerp voor de coalitieonderhandelingen en hangt samen met de portefeuilleverdeling.

Met het doen van mijn advies en het benoemen van de coalitiepartijen hoop ik dat u niet stopt met lezen, want het tweede deel van mijn advies is van minstens evenveel waarde, is mijn inschatting. Dit deel van het advies komt ook voort uit de gesprekken met alle partijen.

Constructieve houding

Ik moet het tweede deel van mijn advies beginnen met een compliment aan alle partijen die ik heb gesproken. Ik heb bij alle partijen positieve en constructieve mensen ontmoet. Mensen die het, toch wel turbulente, verleden in de gemeenteraad achter zich hebben gelaten. Ik zie een raad die is gegroeid, en volwassen acteert, leden die

elkaar de credits geven en samen verantwoordelijkheid nemen. Het is zaak om deze houding vast te houden en deze groei voort te zetten, ondanks de regelmatige verleidingen die er zijn om opportunistisch symboolpolitiek te bedrijven. Alle partijen hebben een verantwoordelijkheid ten aanzien van de inhoud van beleid, maar zeker ook wat betreft stijl, voorbeeldfunctie, omgangsvormen en rolmodel.

Een coalitie neemt de verantwoordelijkheid voor het opstellen van een akkoord en het vormen van een college. Er is echter een aantal andere elementen die voor de komende vier jaar bepalen of het bestuur stabiel en goed is. Die wil ik graag aan u allen meegeven.

Consultatieronde vòòr opstellen coalitieakkoord, plus debat

Ik adviseer de onderhandelende partijen om voorafgaand aan het opstellen van een coalitieakkoord alle partijen in de raad te raadplegen op diverse dossiers. Ik adviseer om dit 1 op 1 te doen, zodat iedere partij input kan leveren voor een op te stellen coalitieakkoord. Dit past ook bij de ingezette lijn waarbij al meerdere documenten zijn opgesteld, ten aanzien van de toekomst van de gemeente Oude IJsselstreek. Het zou daarnaast ook een gemiste kans zijn om de kennis en expertise van alle partijen in deze niet te benutten. Natuurlijk kunnen hierbij geen garanties worden afgegeven dat een bijdrage van een partij wordt overgenomen door de coalitie. Daarbij hoort ook vanzelfsprekend dat een opgesteld coalitieakkoord onderwerp van debat is in de raad en niet een hamerstuk. Vanuit mijn vertrouwen in de constructieve houding van alle partijen ben ik er van overtuigd dat deze elementen in het proces bijdragen aan de kwaliteit van een coalitieakkoord en het draagvlak.

Beleid

In mijn advies ben ik niet ingegaan op beleidsmatige onderwerpen. De beleidsmatige onderwerpen zullen, mijns inziens, geen beletsel zijn voor het vormen van een stabiele coalitie. De beleidsmatige onderwerpen die door alle partijen worden benoemd zijn o.a. woningbouw, leefbaarheid dorpskernen, buitengebied, energietransitie, jongeren en armoede. Deze zijn voor de komende jaren ook reeds uitvoerig beschreven en ook raadsbreed onderschreven. Het is nu een kwestie van concretiseren en uitvoeren. De onderwerpen en concretisering kunnen in de consultatieronde voorafgaand aan het opstellen van het coalitieakkoord allemaal aandacht krijgen.

Samenhangend met het coalitieakkoord zou ik de raad in het algemeen, en de coalitie in het bijzonder, willen meegeven om expliciet aandacht te besteden aan “het witte vel” in de toekomstvisie. De afgelopen maanden is de wereld om ons heen, maar ook onze eigen wereld, enorm veranderd, waardoor eerder opgestelde vergezichten er anders uit zien. Zo zorgen energiearmoede en een vluchtelingenstroom uit Oekraïne voor nieuwe vergezichten en vragen om beleidskeuzes.

Financiën

Met de veranderende wereld en keuzes die gemaakt moeten worden krijgt ook het onderwerp financiën een andere lading. De genoemde recente ontwikkelingen, maar ook een rijksoverheid die op verschillende terreinen keuzes maakt die de lokale financiën raken, maken dat de ruimte om nieuwe ideeën te ontwikkelen en initiatieven

te ontplooiën minder wordt en hier scherper naar moet worden gekeken. Dit vraagt de komende raadsperiode om een solide financieel beleid, waarbij keuzes moeten worden gemaakt.

Stevig college en sterke gemeenteraad

Een ander advies is om een stevig college neer te zetten, dat met name is gericht op uitvoering van beleid. In de afgelopen periode is een groot aantal visies opgesteld en plannen ontwikkeld die in de komende periode tot uitvoering moeten worden gebracht. Dat vraagt wethouders, met specifieke kwaliteiten, die zaken in gang zetten en realiseren. Ik wil de mogelijke coalitiepartijen adviseren om bij het selecteren en voordragen van de wethouders hier rekening te houden. Ik zou ook een pleidooi willen houden dat de coalitiepartijen daarbij in alle openheid samen kijken naar het sterkste team, daarbij lettend op de kwaliteiten van de voorgedragen wethouders en de dynamiek, samenwerking en binding in het team.

Samenhangend met het samenstellen van een sterk college zou ik willen pleiten voor een sterke gemeenteraad en het betrekken van alle partijen. Een sterke gemeenteraad zorgt voor een gezonde spanning en kwalitatief goede debatten, waardoor het uiteindelijke beleid/resultaat beter wordt. Geef de oppositiepartijen daarbij een volwaardige positie, met ruimte voor inbreng. Een stevige gemeenteraad betekent ook dat coalitiepartijen niet “de beste raadsleden” perse in het college moeten plaatsen. Het goede debat moet in de gemeenteraad plaatsvinden en dit vereist stevige debaters aan zowel de coalitiezijde als aan de oppositiezijde.

Verbinden

Tenslotte wil ik aandacht vragen voor het verbinden, in meerdere opzichten. Ik heb het belang van verbinden tussen coalitie en oppositie in de raad al aangegeven. De raad heeft daarin al goede stappen gezet en ik heb er alle vertrouwen in dat de raad deze lijn voortzet.

Daarnaast wil ik wijzen op het belang van verbinding tussen politiek en burgers. De lage opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen is een teken dat veel burgers niet of nauwelijks betrokken zijn bij de politiek. De legitimiteit van, en het draagvlak voor het beleid van de overheid valt of staat met betrokkenheid van de burgers. Het gaat daarbij om betrokkenheid van burgers bij de politiek, een toegankelijke overheid en betrokkenheid van burgers onderling. We moeten voorkomen dat de kloof, politiek-burgers, arm-rijk, buitengebied-dorp, in onze samenleving niet groeit, sterker nog, deze moet worden gedicht. Dat is wel een opgave voor de komende periode.

Vervolg

Ten aanzien van het vervolg adviseer ik om 1 formateur aan te stellen, aan te dragen door Lokaal Belang, aangevuld met (externe) ondersteuning. De formateur zou ik het volgende willen meegeven:

- Verbind de drie partijen met elkaar op de belangrijke beleidsmatige onderdelen van een coalitieakkoord en besteed aandacht aan goede samenwerking;
- Zorg dat de coalitiepartijen voorafgaand aan een coalitieakkoord alle partijen consulteren t.a.v. de speerpunten van beleid voor de komende vier jaar;

- Maak geen uitgebreid, dichtgetimmerd akkoord, vertrouw op de toekomstvisie die raadsbreed wordt gedragen en de kritisch constructieve houding van de gemeenteraad. Het zou van een gezonde ambitie getuigen om begin mei een nieuw college te benoemen.

Ik vond het een eer en een genoegen om als informateur op te treden in de gemeente Oude IJsselstreek. Ik heb betrokken mensen gesproken die ambitieus zijn en de komende jaren aan de slag willen om Oude IJsselstreek voor haar burgers nog mooier en beter te maken. Ik wil mijn advies graag presenteren en toelichten in de gemeenteraad van 7 april as en eventuele vragen t.a.v. het advies beantwoorden.

Richard Berenschot, Winterswijk, 7 april 2022

BIJLAGE VRAGENLIJST

Naam partij:

Namen aanwezige personen:

Beantwoording vragen eerste gespreksronde

1. Hoe interpreteert uw partij de eigen verkiezingsuitslag?
2. Hoe interpreteert uw partij de verkiezingsresultaten van de overige partijen?
3. Hoe kijkt u terug op de afgelopen raadsperiode?
4. Wat zijn de belangrijkste beleidsmatige zaken die u wellicht anders had gewild, in de afgelopen periode?
5. Ziet u voor de komende periode voor uw partij in eerste aanleg, een rol in de coalitie of de oppositie en waarom?
6. Hoe ziet voor u een gewenste coalitie er uit?
7. Met welke partijen zou u niet willen samenwerken in een coalitie en waarom niet?
8. Welke partijen moeten naar uw mening in eerste instantie coalitieonderhandelingen voeren en waarom?
9. Stel dat u deelneemt aan de coalitieonderhandelingen, wat zijn dan de belangrijkste inhoudelijke onderwerpen voor uw partij?
10. Stel dat u niet deelneemt aan de coalitieonderhandelingen, wat zou u de onderhandelende partijen willen meegeven?
11. Zijn er onderwerpen die voor u niet onderhandelbaar zijn? Zo ja, welke zijn dit?
12. Heeft u een mening over het aantal wethouders dat Oude IJsselstreek in de komende periode zou moeten hebben? Zo ja, wat is uw mening daarover?
13. Wat wilt u eventueel nog verder kwijt?